

ДОЦ. Д-Р ДИМИТАР НИКОЛОСКИ
ЕКОНОМСКИ ФАКУЛТЕТ-ПРИЛЕП

СЕГМЕНТАЦИЈА НА ПАЗАРОТ НА ТРУД ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Сегментација на пазарот на труд е еден од основните ресурси во економијата што е од суштинско значење за креирањето на вредноста, како и за економскиот развој на една национална економија. Истовремено, е специфична стока бидејќи е неодоливо сврзан со работната сила. Како таков, трудот не може да се купува ниту да се продава. Може да биде само предмет на изнајмување на пазарот на труд. Луѓето кои се носители на трудот се разликуваат според потребите, преференциите и човечкиот капитал што го поседуваат. Бидејќи трудот е специфична стока, во најголем број случаи, покрај неговата цена, битен фактор претставуваат и условите според кои се изнајмува.

Пазарот на труд е место каде се среќаваат понудата и побарувачката на трудот и каде се постигнува договор за цената и другите услови под кои трудот се изнајмува. На агрегатно ниво, пазарот на труд ја опфаќа целокупната понуда и побарувачка на труд на ниво на една национална економија. Бидејќи трудот не е сосема хомоген ресурс, во рамките на пазарот на трудот може да се разликуваат поголем број засебни сегменти. Идејата за меѓусебно неконкурентни групи на пазарот на труд не е нова и потекнува од британскиот економист Алфред Маршал кој во својата неокласична синтеза, разликите во заработувачките ги идентифику-

ва во различниот човечки капитал што го поседува секоја личност. Подоцна, во седумдесеттите години од минатиот век идејата за неконкурентни групи била развиена во посебна теорија, теорија на сегментација на пазарот на труд. Сегментацијата на пазарот на труд може да се набљудува од повеќе аспекти како формален и неформален пазар на труд, професионална сегментација, географска (просторна) сегментација и тн. Кај некои пазари на труд, сегментацијата може да се согледа и од аспект на демографските карактеристики на работната сила и во тој случај станува збор за сегментација според возраст, пол, образование, националност итн.

Периодот на транзиција од социјалистички кон пазарен систем на стопанисување остави длабоки траги во сите сфери од функционирањето, меѓу кои и врз пазарот на труд. Транзицијата се карактеризира со низа специфичности, а највидливо е раслојувањето на општеството што своевидно се одрази врз зголемувањето на невработеноста, сиромаштијата, нееднаквоста и социјалната патологија. Според тоа, продлабочувањето на сегментацијата на пазарот на труд како последица на транзициските процеси предизвикува особен интерес за истражување. Како резултат на

анализата на причините и последиците од сегментацијата на пазарот на труд во услови на транзиција треба да произлезат низа препораки за политиките што од своја страна,

би придонесуваат за подобрување на функционирањето на пазарот на труд.

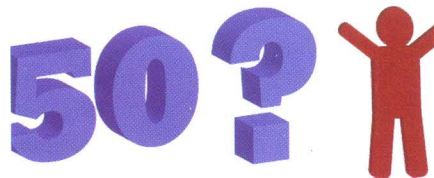
Поим за сегментација на пазарот на труд

Сегментацијата во буквална смисла на зборот значи раслоеност или поделеност. Во контекст на пазарот на труд таа означува негова поделеност на делови, така што помеѓу нив постојат ригидни граници што доведува до изолирано усогласување меѓу понудата и побарувачката во рамките на еден сегмент без оглед на понудата и побарувачката во останатите сегменти. Со други зборови, правилата што го определуваат однесувањето на актерите во еден сегмент од пазарот на труд се разликуваат од оние во другите сегменти. Според теоријата на сегментација, сегментите на пазарот на труд можат да функционираат релативно независно едни од други бидејќи работните места и работниците се разграничени врз основа на функционирање на специфични процеси на страната на понудата и побарувачката. Така, на страната на понудата, сегментацијата на трудот се појавува како резултат на карактеристиките на трудот како степен на образование, ниво на вештини, професионални преференции итн. На страната на побарувачката сегментацијата се однесува на карактеристиките на работните места како стабилноста, висината на плата, потребните вештини и образование итн.

Една од основните линии на разграничување кај сегментацијата на пазарот на труд е поделбата на примарен и секундарен пазар на труд, што често може да биде поделба на формален и неформален пазар на труд. Примарниот сегмент, генерално е сочинет од работни места со повисок статус, подобро се платени и со подобри услови за работа. Од друга страна, секундарниот сегмент се неатрактивните работни места со релативно ниски плати, лоши услови за работа и изразена подвработеност.

Според теоријата, мобилноста меѓу двата сегмент на пазарот на труд е мошне лимитирана, работниците во секундарниот сегмент стануваат „заробени, и без многу изгледи за премин во примарниот сегмент. Како резултат на поделбата на работните места на „добри, и „лоши, мобилноста на работниците во рамките на примарниот сектор е релативно мала што е одраз на сигурноста на овие работни места, додека во секундарниот сектор е многу поголема како одраз на неатрактивноста на работните места во овој сектор.

другите региони. Тоа резултира со релативно голема перзистентност на разликите во условите на пазарот на труд меѓу регионите во рамките на една национална економија.

Кога станува збор за демографските карактеристики на работната сила, сегментацијата се третира исклучиво од аспект на

понудата и произлегува од разликите во полот, возраста, националната припадност и сл. Степенот на сегментација на пазарот на труд според демографската основа кај некои пазари на труд е изразена повеќе, додека кај други дури и не претставува проблем. Во овој контекст, најчесто се зборува за т.н. дискриминирани демографски групи на пазарот на труд меѓу кои најчесто спомувани се жените, младите, припадниците на малцинствата и имигрантите.

Сегментација на македонскиот пазар на труд

Процесот на транзиција во Република Македонија меѓу другото создаде големи претпоставки за раслојување на општеството, што се одрази и врз пазарот на труд. Македонскиот пазар на труд во изминатите две децении се одликува со висока и перзистентна стапка на невработеност, висок процент на долгорочна невработеност и изразена сегментација. Малата веројатност за излез од состојбата на невработеност е причина за ерозија на човековиот капитал кај работниците кои биле вработени во претходниот систем, а не успеале да се прилагодат на новонастанатите состојби во македонското општество.

Истражувањата на пазарот на труд во Република Македонија покажуваат дека не сите учесници на пазарот на труд се подеднакво погодени од невработеноста. Во тој

контекст, како особено погодени се идентификувани поодделни демографски групи како: младите, припадниците на некои малцинства (на пример Роми) и оние со понизок степен на образование.

Стапката на невработеност кај маргинализираните сегменти на македонскиот пазар на труд е значително повисока од просечната стапка на невработеност. Така на пример, стапката на невработеност кај младите (од 15 до 24 години старост) во 2009 година е 55%, додека стапката на невработеност кај лицата со основно образование е 40% што е значително повисока од просечната стапка на невработеност од 32,3%. Од друга страна, припадниците на овие категории се најмногу склони кон неформални работни ангажмани, каде што сигурноста е многу мала, а просечните плати се многу под општиот просек. Маргинализираните сегменти во работната сила најмногу ги чувствуваат флукуациите во бизнис циклусите што се потврди со ефектите од неодамнешната економска рецесија.

Македонскиот пазар на труд се карактеризира и со големо учество на работна сила во неформалниот сектор, што укажува на изразена дуална поделеност на примарен и секундарен сегмент. Според некои проценки, дури и до 40% од работната сила во Република Македонија учествува во неформалниот сектор. Во услови на недоволно креирање на работни места во формалниот сектор, неформалниот сектор има улога на механизам на прилагодување на пазарот на труд, што воедно ги амортизира негативните социјални ефекти од високата невработеност. Истовремено неформалниот сектор се карактеризира со ниска продуктивност и голема несигурност, што прави овој сектор да биде значително неатрактивен. Затоа, невработеноста и сивата економија во нашата земја одат рака под рака, бидејќи голем дел од лицата коишто се декларираат како невработени се занимаваат со

неформални активности што им носат дополнителни приходи за обезбедување на основна егзистенција. Ваквиот случај во литературата е познат под терминот „сива загатка, (схадоњ пузле) бидејќи се коси со теоретската претпоставка со која зголемиениот неформален сектор доведува до намалување на невработеноста и обратно.

Сегментацијата на пазарот на труд во Република Македонија е сè уште недоволно истражен феномен што заслужува посебно внимание. Тука, потребно е да се истакне потребата од нејзина квантификација и подетална идентификација на маргинализираните сегменти на пазарот на труд. Тоа, од своја страна би влијаело на адекватното креирање и спроведување на политиките на пазарот на труд што крајно би придонело за намалување на невработеноста. Во однос на пасивните политики на пазарот на труд потребно е да се напомене дека во услови на недоволно креирање на работни места

во формалниот сектор, дискутабилен е ефектот од евентуалното редуцирање на надокнадите за невработените лица. Од друга страна, активни политики би требало да ги таргетираат оние сегменти од работната сила коишто се најмногу погодени од невработеноста и каде истите би постигнале најголем ефект. Тука, особено се истакнува улогата на обуките и субвенциите за вработување со кои истовремено би се поттикнувале понудата и побарувачката на пазарот на труд. Во секој случај, политиките на пазарот на труд би требало да бидат комплементарни со останатите макроекономски политики чија е подобрување на инвестициската клима и постигнување на континуиран економски развој.

Summary

The main purpose of this paper is to define the basic characteristics of the labour market segmentation. Taking into consideration that the labour is not a

homogenous resource, we can distinguish a number of specific labour market segments. One of the main thesis of the labour market segmentation theory is that each segment operates relatively independently from the other segments, hence the outcome is determined as a result of the specific supply and demand in each segment. The labour market segmentation can be viewed from different aspects such as: dual, professional, geographic, demographic etc. The process of transition in the Republic of Macedonia has brought significant segregation of the society that has had its impact on the labour market functioning. In this paper, we pay particular attention on the dual character of the Macedonian labour market that arises from the division between formal and informal sector and the demographic segmentation as well. The research of the labour market segmentation in the Republic Macedonia is particularly important for the formulation of appropriate labour market policies that eventually aim to decrease the high unemployment.